

una expressió com «yo vi a su madre vender toquillas» amb «lo vi muy envejecido», etc. Respecte a l'anomenada perífrasi factitiva — *fazer* + infinitiu —, l'autor fa esment de l'encertat punt de vista de Beardsley, el qual parteix del fet fonamental de la presència d'un complement de persona. Aquest se'ns mostra com a objecte directe, si l'infinitiu no té, per la seva banda, aquesta mena de complement; en cas contrari, el complement de persona és directe (*fizola quedar*, però *fizoles fazer cartas*). Es tracta, naturalment, d'un problema sintàctic d'interès actual.

El tercer capítol, dedicat, com dèiem, a l'estudi de l'infinitiu absolut, és el que ens sembla més ben orientat. L'exemple de la pàg. 112 — «los quales sy errar te vieren o en loco amor envuelto, te pueden dar consejo o dezirte que te guardes con amor e caridad, e tu con orgullosa respuesta decirles así...» (70¹⁰) — exigeix, evidentment, una el·lipsi de *puedes*, que ens explica el *dezirles* del final, tot i que per a l'autor la dependència d'aquest darrer verb no és clara i directa. També és evident l'el·lipsi d'un verb formalment principal en l'exemple citat de Keniston a la pàg. 114: «Acaeció que un soldado de los atrevidos, llegó a tentar una muger si trahia dineros, y alguno de los Moriscos (...) a defenderla (GRA. 77¹⁸, en KENISTON, *Syntax*, § 857)». En un exemple com el següent, citat al primer paràgraf de la pàg. 114, no creiem que el fet d'ésser distint el subjecte, ni el punt i coma posat per l'editor, exclogués la possibilitat de pensar també en un verb principal: «Los vnos buscan fadas malas e gelosyas: los otros viejos reñir e raniar e porfiar, más suzios que la araña». (21§²⁸).

El fonament predominantment emotiu de l'infinitiu exclamatiu sembla evident. Finalment, les consideracions entorn de l'anomenat infinitiu *descriptiu* ens semblen ben assenyades; amb tot, les diferències entre aquest tipus, en el sentit més estricte, i l'anomenat *narratiu*, semblen més afins que no ens diu l'autor.

El llibre acaba amb unes indicacions bibliogràfiques molt útils. La distribució de matèries en l'índex no ens sembla prou encertada: l'autor, en comptes de seguir el desenrotllament del text, estudia els diferents conceptes per ordre alfabètic. Un índex alfabètic general i complementari ens hauria semblat més útil al lector.

Donada la natura del tema estudiat, ens sembla una mica limitat l'estudi exclusiu d'una obra, encara que aquesta sigui tan representativa com *El Corbacho* de l'arxiprest de Talavera. Per altra banda, la influència llatina de moltes construccions amb l'infinitiu és tinguda en compte degudament.

Celebrem l'aparició d'aquest volum de la interessant col·lecció filològica que publica la Universitat de Granada, sota la direcció del Sr. Manuel Alvar.

Josep Roca i Pons

FÉLIX MONJE: *Las frases pronominales de sentido impersonal en español*. Zaragoza, Institución Fernando el Católico (CSIC), 1954, 112 pàgs.

Saludem amb satisfacció la notable contribució del Sr. Monje a un dels aspectes més interessants de la sintaxi castellana i de la romànica en general. És més; el tema estudiat pel Sr. Monje és d'un interès lingüístic que ultra-

passa el domini de la Romània, puix que l'ús i l'evolució del reflexiu ofereix caràcters d'afinitat sorprenent entre llengües ben diverses. És ben sabut, per altra banda, que la gramàtica castellana, com la catalana, necessita contribucions com aquesta per tal de poder estructurar les sintaxis històriques corresponents a ambdues llengües. Com pot hom deduir per la llista bibliogràfica que l'autor ens ofereix al final del llibre, fins ara molts dels treballs dedicats a aquest tema — com molts altres sobre sintaxi verbal — han estat fets per estrangers. Per això és doblement notable l'aparició de l'obra que comentem.

En la introducció l'autor ens assenyala i justifica els límits del seu treball: estudi dels usos impersonals, de valor passiu o passiu en construcció transitiva i intransitiva. Hom prescindeix, doncs, del *se* reflexiu, recíproc i d'interès. Seguidament trobem un estudi crític dels principals treballs publicats sobre el tema o que s'hi refereixen més o menys directament, com són els de Kärde, Brown, etc.

El primer capítol estudia la situació llatina. En aquesta llengua la veu passiva o, més ben dit, la conjugació passiva, podia tenir també un valor mitjà. Ultra això, hi ha la identificació de forma entre veu passiva i deponents. Un valor mitjà, de participació del subjecte en l'acció, el trobem també expressat amb reflexius. El pronom, d'antuvi es refereix a persones i, després, a coses. Hom alludeix a la interpretació idealista d'E. Richter (*Zur Entwicklung des reflexiven Ausdrucks im Romanischen*, ZRPh, XXXIII, 135-142), sobre la base de la personificació del subjecte no personal o inanimat, que l'autor de l'obra que comentem no creu decisiva. Hom es refereix, després, al reflexiu mitjà de la construcció intransitiva i són recollides les afirmacions de Wistrand, segons les quals la dita força personificadora no arriba, en llatí, tan lluny com en les llengües romàniques. Per això és molt dubtós que en llatí hom arribi a un veritable valor passiu. A continuació explica el pas del valor intransitiu al passiu: el primer, amb caràcter mitjà, conté ja les condicions necessàries, segons el Sr. Monje, per a una evolució a la passiva, contra l'opinió de Kärde, segons el qual el valor intransitiu ha d'expressar algun altre matís que expliqui el canvi; en un cas com *la casa se vende* cal entendre que *la maison se laisse vendre* (no pas, naturalment, en el sentit corrent de l'expressió). No creiem, d'acord amb el Sr. Monje, que la subtil explicació de Kärde sigui necessària.

El segon capítol ens parla de la passiva reflexiva en l'espanyol antic, i és subdividit en dues parts, segons que es tracti d'un subjecte de cosa o de persona. Ambdues parts comencen amb l'estudi de les frases amb infinitiu — especialment amb els anomenats verbs modals —, que és la forma més freqüent en la llengua més antiga, i constitueix una fase de transició en l'evolució estudiada, a causa del seu caràcter d'abstracció i d'indeterminació. El reconeixement d'un valor passiu presenta sovint dificultats, puix que el reflexiu és, fonamentalment, un instrument de valor mitjà. El sentit del verb és, en aquest aspecte, ben important, bé que no decisiu. L'autor ens cita a continuació exemples de valor passiu de la llengua antiga. Afavoreix la interpretació passiva la presència de determinacions adverbials i, sobretot, la de l'agent, si bé, com ha estat remarcat a vegades, aquesta pot ésser aparent i, tal com ens recorda el Sr. Monje, la llengua ha mostrat sempre una especial resistència a expressar el complement agent en la forma reflexiva. La passiva reflexiva és molt menys freqüent, en els inicis de la llengua, amb el subjecte de persona, per raó del perill d'ambigüitat. Hom remarca l'especial persistència d'un valor

mitjà amb el subjecte personal. Seguidament la construcció reflexiva és comparada amb la perifràstica, formada per l'auxiliar i el participi: el fet que els verbs reflexius i intransitius feien llur perfet amb aquesta perifrasi podia afavorir l'expressió passiva comuna.

El tercer capítol tracta del valor actiu impersonal, el qual, ens diu l'autor, no deriva necessàriament del passiu, sinó que, essencialment, és una conseqüència de la debilitació del valor mitjà. Per això no és estrany que ja en trobem exemples en una època molt primitiva. La concordança té un paper molt important en la interpretació d'aquesta construcció: hom sap que en el cas de *se mataban los cristianos*, és eliminada la possibilitat d'una interpretació activa per la concordança del verb i el substantiu, i, en canvi, en *se permite la entrada* existeix la dita possibilitat. Els exemples primitius són rars amb valor actiu. Si el subjecte és de persona hom arriba al dit valor amb girs com *se mataba a y se les mataba*, sense concordança. En el cas del subjecte no personal, hom ha arribat a expressions tals com *se vende casas*, combatudes pels gramàtics, però molt esteses a Amèrica i, segurament, dins la línia evolutiva de la llengua.

Finalment, la construcció intransitiva *se vive, se trabaja* tampoc no suposa necessàriament una fase passiva anterior, sinó una pèrdua progressiva del sentit mitjà intransitiu del llatí: els primers exemples es troben al segle xv.

És de doldre que el Sr. Monje no hagi tingut en compte la situació del llatí medieval. També creiem que en estudis d'aquesta mena és ben interessant de tenir en compte no solament l'estat que presenten les llengües romàniques — a les quals l'autor es refereix —, sinó també el d'altres de més llunyanes que poden presentar les més sorprenents afinitats, que ajuden considerablement a la comprensió dels fenòmens. En general, la posició del Sr. Monje davant els difícils problemes que estudia ens sembla ben fonamentada. El pas d'un valor actiu realment reflexiu a un altre de mitjà s'explica perfectament o, si més no, sense gaires dificultats, si, en el pla descriptiu o sincrònic de la llengua, comparem expressions com *se lava i se mueve*: en la segona no es tracta de la simple equivalència del complement o objecte directe representat pel reflexiu amb qualsevol altre mot capaç de la dita funció, i constitueix el punt de partida, a causa del valor mitjà que adquireix, dels altres usos o sentits alludits. La importància que hom concedeix a les determinacions adverbials ens sembla, potser, una mica excessiva. Respecte a les construccions que ofereixen concordança i que, per tant, no permeten una interpretació formal impersonal activa, hom pot remarcar que, ben sovint, admeten la dita interpretació des d'un punt de vista psicològic, com ens diu Brown. Amb tot, d'acord amb el Sr. Monje, no creiem que en cap cas el *se* tingui el valor d'un veritable subjecte.

Els diferents usos del reflexiu en castellà en l'estat actual de la llengua han estat comparats amb els que ofereix la veu mitjana del grec antic (J. Laroquette: *Les aspects verbaux en espagnol contemporain, RBPhH, XXIII* (1943), 38-72.) Cal reconèixer que la semblança és ben accentuada. El valor impersonal actiu és exclòs, naturalment, d'aquesta comparació. En ambdós casos hom pot pensar en un valor mitjà en un sentit molt ampli. Cal posar en relleu, també, que, fins i tot en els casos d'una possible interpretació passiva, aquesta no té el mateix caràcter significatiu que la que hom obté amb els verbs auxiliars, especialment *ser*.

Gosàriem suggerir al Sr. Monje, de cara a una nova edició de la seva obra, d'incloure-hi un índex d'autors citats. En la introducció l'autor ens diu

que aquest llibre és solament una part d'un estudi de conjunt més ampli. No cal dir com ens plaurà de veure'n publicades les altres parts.

Josep ROCA i PONS

TOMÁS NAVARRO: *El español de Puerto Rico. Contribución a la geografía lingüística hispanoamericana*. Río Piedras, Editorial de la Universidad de Puerto Rico, 1948. 346 pàgs.

Es ben sabut que no disposem encara d'una obra de conjunt completa sobre les diferents modalitats del castellà parlat a Amèrica, puix que la coneguda obra de Kany es refereix només a la sintaxi, i altres treballs, com el de Malmberg, publicat a la revista «*Studia linguistica*» (I i II, 1947 i 1948), tenen, també, un caràcter incomplet. Estudis com el que ens proposem de comentar són necessaris, naturalment, per a arribar a l'objectiu indicat. No cal dir que en aquesta obra de T. Navarro trobem totes les qualitats a què ell ens té ja acostumats: rigor metodològica en la investigació, claredat i precisió expositives i una adequada distribució del contingut del llibre.

La utilitat d'aquesta obra no es limita a allò que pot ésser deduït pel seu títol, puix que els resultats obtinguts són aplicables, en part, a les Antilles i a d'altres indrets americans, i, encara més, constitueix un punt de partida modèlic per a ulteriors investigacions.

En unes notes preliminars ens és exposat el pla de treball, el qual, a diferència d'estudis anteriors, es proposa de descriure el parlar de l'illa en totes les seves varietats. Hom remarca, a continuació, les característiques del país: territori reduït, topografia accidentada, densitat de població, presència de l'element afro-antillà i de la cultura hispànica i la situació respecte als Estats Units.

La població de Puerto Rico és d'uns 2.000.000 d'habitants, i l'extensió, d'uns 5.500 quilòmetres. Des dels primers temps els colonitzadors, que procedien de Castella, sobretot, i, en part, de Bascònia i de Galícia, s'estimaven més de residir a llurs hisendes que no pas de fundar nous pobles. Hom estudia, també, en aquestes primeres planes, uns documents molt interessants del fundador Ponce de León, unes relacions i memòries i uns testimonis de la parla popular.

Ja dins l'estudi de l'aspecte fonètic, no ens trobem amb diferències gaire accentuades respecte a la llengua comuna. Hom remarca una tendència a una *a* anterior, l'alternança de les variants obertes i tancades de la *o*, una obertura superior de *i* i de *u* accentuades, etc. Les finals *e* i *o* inaccentuades són obertes quan els mots de què formen part tenen alguns d'aquests sons. Sota la influència d'una *i* o d'una *u* accentuades, les finals *e* i *o* es tanquen. En resum, es manté el vocalisme peninsular *o*, més ben dit, de Castella, però hom pot observar un encreuament de tendències diferents en la pronunciació dels fonemes. Quant als grups vocàlics, *ie* i *ue*, accentuen sovint l'element palatal.

La pronunciació de les consonants és més suau, i més feble la tensió per a articular les oclusives, especialment la *d*. Incidentalment, hom pot trobar la vocalització d'aquesta consonant en *i*: *pairino*. La *f* és bilabial als pobles, i la *h* (*f*) és aspirada. La *j* és pronunciada suau com l'aspiració de *h*. El *seseo*